

АКАДЕМСКЕ БЕСЕДЕ

Књига I

ISSN 2466-5134

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

PRESIDENCY

ACADEMIC SPEECHES

Volume 1

Accepted on October 20th 2016, at the 7th meeting of the
SASA Presidency

Editor

academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2016

ISSN 2466-5134

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ПРЕДСЕДНИШТВО

АКАДЕМСКЕ БЕСЕДЕ

Књига 1

Примљено на VII седници Председништва САНУ
од 20. октобра 2016. године

Уредник

академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2016

SASA PRESIDENCY

academician Vladimir S. Kostić,
President of SASA

academician Zoran V. Popović,
Vice President of SASA for Natural Sciences

academician Ljubomir Maksimović,
Vice President of SASA for Social Sciences

academician Marko Anđelković,
Secretary General of SASA

academician Stevan Pilipović,
President of SASA Branch in Novi SAD

academician Gradimir Milovanović,
*Secretary of the Department of Mathematics,
Physics and Geo Sciences*

academician Miroslav Gašić,
*Secretary of the Department of Chemical
and Biological Sciences*

academician Zoran Lj. Petrović,
Secretary of the Department of Technical Sciences

academician Dragan Micić,
Secretary of the Department of Medical Sciences

academician Predrag Piper,
Secretary of the Department of Language and Literature

academician Časlav Očić,
Secretary of the Department of Social Sciences

academician Mihailo Vojvodić,
Secretary of the Department of Historical Sciences

academician Milan Lojanica,
Secretary of the Department of Fine Arts and Music

ПРЕДСЕДНИШТВО САНУ

академик Владимир С. Костић,
п̄редседник САНУ

академик Зоран В. Поповић,
п̄ошп̄редседник САНУ за п̄риродне науке

академик Љубомир Максимовић,
п̄ошп̄редседник САНУ за друшп̄вене науке

академик Марко Анђелковић,
п̄енерални секретар САНУ

академик Стеван Пилиповић,
п̄редседник Опранка САНУ у Новом Сагу

академик Градимир Миловановић,
*секретар Одељења за математичку,
физику и тео-науке*

академик Мирослав Гашић,
*секретар Одељења хемијских
и биолошких наука*

академик Зоран Љ. Петровић
секретар Одељења п̄техничких наука

академик Драган Мицић,
секретар Одељења медицинских наука

академик Предраг Пипер,
секретар Одељења језика и књижевности

академик Часлав Оцић,
секретар Одељења друшп̄вених наука

академик Михаило Војводић,
секретар Одељења историјских наука

академик Милан Лојаница,
секретар Одељења ликовне и музичке уметности

Ликовни прилози

Петар Лубарда

Наука, слика, Свечана сала САНУ
(на предњим корицама)

Мило Милуновић

Умејноси, слика, Свечана сала САНУ
(на задњим корицама)

Ђорђе Јовановић

Наука и умејноси, скулптура, улазни хол у САНУ
(на почетку књиге)

Младен Србиновић

Детаљи *Вишража*, Свечана сала САНУ
(на белинама у књизи)

САДРЖАЈ

Академик Владимир С. Костић, председник САНУ <i>Поздравна реч</i>	15
Академик Миро Вуксановић <i>О ирисџујним бесегама срџских акагемика</i>	17
Приступне беседе садашњих редовних чланова САНУ	29
Одељење за математику, физику и гео-науке	
Академик Миљко Сатарић <i>Микроџубуле, коридори за унуџарћелијски саобраћај и сиџализацију</i>	49
Академик Зоран Кнежевић <i>Quo vadis mechanica coelestis?</i>	65
Одељење хемијских и биолошких наука	
Академик Милена Стевановић <i>SOX џени: од оџкрића до функције</i>	87
Академик Славко Ментус <i>Секундарни елекџрохемијски извори енерџије са унџеркалаџним елекџродним маџеријалима</i>	109
Одељење техничких наука	
Академик Дејан Б. Поповић <i>Енџроџија или неџенџроџија: шџа је уџиџало на мој развој?</i>	137

Академик Душан Теодоровић <i>Моделирање саобраћаја</i>	149
Одељење медицинских наука	
Академик Ђорђе Радак <i>Кароидна хирургија, 360 секунди самоће</i>	167
Академик Небојша Радуновић <i>Од хелије до новорођенчећа</i>	185
Академик Душица Лечић Тошевски <i>Рај и мир у исихијатрији</i>	203
Одељење језика и књижевности	
Академик Јасмина Грковић-Мејдор <i>Обрасци заклињања у историјској њерсијективи: линвистички и коинитивни увиди</i>	223
Академик Миро Вуксановић <i>Балада о најдражој речи</i>	235
Одељење друштвених наука	
Академик Коста Чавошки <i>Слава и бесмртност</i>	245
Академик Часлав Оцић <i>Крај рада или ново ројство?</i>	257
Одељење историјских наука	
Академик Михаило Војводић <i>Берлински конгрес – њосле тридесет година (српски њољед)</i>	273
Одељење ликовне и музичке уметности	
Академик Петар Омчикус <i>Изложба слика</i>	291
Радне биографије беседника	
Миљко Сатарић	299
Зоран Кнежевић	303

Милена Стевановић	309
Славко Ментус	315
Дејан Б. Поповић	321
Душан Теодоровић	327
Ђорђе Радак	333
Небојша Радуновић	339
Душица Лечић Тошевски	345
Јасмина Грковић-Мејдор	351
Миро Вуксановић	355
Коста Чавошки	359
Часлав Оцић	363
Михаило Војводић	369
Петар Омчикус	373

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА
И КЊИЖЕВНОСТИ

Миро Вуксановић

Балада о најдражој речи

Пре десетак година, у једносатној емисији, мозаичкој, с теме на тему, новинарка је изненада упитала:

„Која је Ваша најдража реч?“

Јесте писац књига о речима, често, пре и после необичног питања, на различите начине, у разговорима и записима, саопштавао своја становишта о језику. Помињао је да с разлогом имамо изреку да човек вреди онолико колико је језика научио, али да је први задатак, да је прва дужност вишег реда: свестрано знати и пазити језик народа коме припадамо. Матерње речи долазе и нестају свакодневно. Стварају их сви, где су год и ма шта да раде, а у свакој уређеној просвећености посебно поштовање добијају они што осмишљено брину о језику.

Писац о коме је овде говор, себи и другима, упорно клупчи исти мотив, опчињен познатом Равеловом композицијом чији глас бива све гласнији, увек на исти начин, у непоновљеном понављању. Писац је, дакле, налично таквом доживљају и поступку, обликовао – по јеванђељском учењу – своје основно гледиште да су човек и реч једно. Од свих бића само човек има дар говорења. Само су његове поруке казане и записане. Човек се поједначио са својим језиком, са гласом, словом, појмом и значењем у њему. Одао се шта мисли и осећа, где је био а где би желео да јесте, од загребаних пећинских зидова до савршене ћирилице и тридесет знакова у њој који у књижевности умеју да саопште све док су у правим рукама и на добро нађеним местима.

Стручњаци кажу да ће речник српског књижевног и народног језика сабрати око пола милиона речи, а да у свакодневним разговорима користимо не више од хиљаду речи. Зато писац чији портрет дајемо у обрисима одавно остварује намеру да што боље и свестраније учи свој језик и да то показује у књигама, са Гетеовим правилом да су некорисне књиге

ако у њима није *ново* или *друкчије*, мирно свестан да ће његово штиво многим бити и неразумљиво, јер нису савладали матерњи језик.

Овакав сусрет с речима не тражи даљу разраду, осим истине да се у науци и другим делатностима без страних језика не може, али да неко мора бити на стражи да притом не жртвујемо свој језик. Лако је дознати како то раде народи знатно бројнији од нас и колико малих језика нестане само у једној недељи.

Писац оваквих назора, овде тек дирнутих, у својим књигама, есејима, беседама и кратким исказима образложених, на питање новинарке која му је реч најдража, казао је као брз одговор – своје име. Слушаоци су препричавали и преносили тај детаљ. Свако на свој начин, ко с похвалом ко друкчије. Само је писац упазео да то није дошло случајно. Он није ни могао у истом часу, сличном сусретима у десетерцу када двојица истовремено потезу из потаје речи, није ни могао да негде, у углићу свог сећања, не пронађе почетак народних предања која настају да би имена по заслуги остала с нама, у заводљивом поретку, као у низовима огледала. Чим је, дакле, писац заустео да каже да му је најдража реч властито име, морао се, у трену, као што бива, неком укривеном и магичном окуком вратити у кућно причање: дошла жена у црнини и рекла како ће се он тек рођен звати и рекла зашто је баш такво име свом братанцу донела.

Забрађена жена, у марами с ресама по раменима, одрасла је у пирамидној кули са крстом на врху, састављеној без иједног ексера, давно, сва од семољског дрвета, ћертована, у шипилима, утврђена лучевим клиновима. Ту су њени родитељи добили четири кћери и четири сина, па је свака сестра имала свог брата, из милости и заштите, у подели по реду рађања, где подељености није ни било.

Када је жена стигла, из одаљеног места, из дома у род, над колевком братанца који ће постати писац књига о речима, дозивала је свог изабраног брата, који је некад у девојачка сневања на више јастука стизао одједном, из места удаљ прескакао вршњацима који су то радили изатрке, који је сведочио да пред одлазак под бригадни барјак са својим презименом, у рат, чује како му се и гора и вода ругају што није на дринском ратишту, што још није погреснуо у мојковачком снегу, што није заклон колонама док одступају кроз албанску

нигдину и међаву. Колежила је сестра у црнини како су га отуд, са бојишта где се разболео од тифуса донели, у пљеваљске баракe, где је узалудно лечен, а потом, пуних сто година ниже од нас, укопан под јелама на каменом брду. Добио је лучеви надглавни крст и три слова у њему – М. Р. В.

Тада је сестра црну робу обукла и двадесет и осам година касније, у пролећном месецу пред крај Другог светског рата, донела име тек рођеном сину свог најмлађег брата за кога је тада дознала да су му савезнички доктори у италијанском леџилишту до кука одрезали леву ногу, а био му је гелер крај чукља, под кожом, па се, због немања и неструке, и натколеница затровала док су чекали на беранском аеродрому.

Дознала је да су јој трећег по реду брата, истих дана, на планинској трави коју је као нико опевавао Милан Дединац, крај великог станца, у долини под ивљаком са боровницама, на преображењски дан, погодили метком, с ува на уво.

Сетила се како је две године чекала да јој се најстарији брат – на почетку двадесетог века надничар у америчким рудокопима, где је после три месеца пловидбе и набадања енглеских речи стигао, па отуд назад, у ратне добровољце, као онда сви – њега је чекала да се после Мојковца 1916. врати из аустроугарских логора, нађмеђерских, и оплакивала како га је, по доласку, у првом сусрету, само по гласу познала.

Отишла је и на гроб у који су претходне ратне зиме сахрањене две њене снахе, од два брата жене, нађене после неколико дана, под снежним наметима, у пристранку, премрзле и увијене рунском вуном коју су носиле да разбијају у влачари да би понешто изаткале и оплеле за четрнаесторо деце колико су их имале. Уместо њих, жена у мркој роби даривала је четрнаесторо братунчади, која су се као што једино сирочад умеју скупљала у собици око тек рођеног дечака и његове мајке. Ни ње не би било да није трудна одустала од пута са својим јетрвама преко сињавинског Вратла у колашинску вунару. Не би, наравно, било ни писца о коме говоримо. Добио је име свог стрица који је онако од тифуса страдао у Великом рату, загубљен са својих тек заокружених деветнаест година, под крстом и три слова којих одавно нема.

Дечак, рођен ратне године, у свом наслеђеном имену имао је реч *мир*. Кад је постао писац и почео да искушава историјске укрштаје и значења у језику, видео је да заправо носи скраћено име хумског кнеза, који је столовао и у пределу

где је писац Вуковим начином проговорио. Кнез је заповедио да се као нигде иницијалима и речима украси по њему названо *Мирослављево јеванђеље*, у петропавловском манастиру, у веку дванаестом. И кнез и два кнежева брата носили су реч *мир* у својим именима, али су у лудим сукобима и за власт отимањима погинули сва тројица. Срећом, преживео је четврти, родом из крша Лубардиних боја, оснивач српске династије, као што се зна, у чијем роду се нижу ратови, логорске и друге смрти, често без помена и без одмене.

Када је писац о коме и даље говоримо добио признање названо по *Мирослављевом јеванђељу*, поданици су дојавили владарима данашње мале земље где је та света књига настала, земље која је награду установила, да је писцу цела породична лоза, у тринаест колена, у толико нанизаних имена која је писац као дете рецитовао, крштена крај морачке реке, у задужбини синовца Светог Саве, да у записима постоји предање да писцу родослов почиње од сина Младе Гојковице, од Мрњавчевића који су од немањићке одиве. Дотурили су истим владарима неки људи из земље у којој писац живи и објављује књиге на оба српска наречја, који се подигравају родослову и предању о његовом пореклу што дотиче зидање Скадра и народну баладу, такви, рекли су у пријави да писац носи име стрица који је страдао у Великом рату, коме је, као и многима, име једини траг и једини потомак.

А када су, ипак, после три године отезања, помињани владари награду невољно и уручили, писац је казао да је одликовану књигу узбучио завичајним *јовором*. Честитали су му незнавени дукљани и шаком и капом, у исти мах док су манито писали и наопако говорили да предање о пореклу писца јесте обична магла и превара, да је његов најстарији предак имао за браћу албанског првака и хрватског црвеног пастира, а ништа и никад нешто српско. Истовремено, неуки су писца на правди казнили у старој кући српске културе. Помислили су на оба места да је рекао за своју књигу да је писана – завичајним *језиком*. Нису разликовали, ни онда ни сада, значења речи *јовор* и *језик*. Нису основну чињеницу научили да језик чини више дијалекатских и просторних говора, да је *језик* уређена целина а *јовор* његов саставни део. Због некога су морали и то да скрајну и сакрију. Постајали су све невичнији српској речи и предању, с ума сметнули све осим себе, некад јуначни, никад као сад „плахи и лакоми“, а Коло поје, пред главарима, у *Вијенцу* и свуда.

С апелацијом за непрекидану оданост српском језику,
са сведочењем о четири сукобљена брата из дванаестог
века,

о исто толико настрадале браће из два рата у двадесетом
веку,

о сањаној речи *мир* и родословним предањима која се по-
везују, једнима за подсмех, другима за мржњу какву једино
одрођени могу да створе,

о поделама без смисла и начина, за туђу злобу и поданство,
о ратним сирочадима која су населила српску историју,
о сестри и мајци које у тој историји лебде као сенке из-
међу крстова,

о дугим списковима изгинулих без порода,
о дринском ратишту и мојковачком примеру,
о доследном смањивању и растакању у времену,
о јеванђељској и завичајној књизи,
балада о најдражој речи,
оваква,

на Дан острошког свеца,

стигла је пред камену страницу у којој је уклесано да реч
и име није лако стећи, да их је још теже сачувати, да су грех
и клетва на свакоме ко их оставља, проверава или заборавља,
да онај ко зна ко је и откад је, ко држи до себе и до оног што
је о себи давно дознао, не може да има нешто драже од свог
народа речи и свог имена међу таквим речима.